

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele **P. Ch.**, zastoupeného JUDr. Jiřím Vlasákem, advokátem se sídlem v Plzni, náměstí Republiky č. 2/2, proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 22. března 2017 č. j. 18 Co 558/2016-71, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení a VODÁRNY PLZEŇ a.s., se sídlem v Plzni, Malostranská 143/2, zastoupené Mgr. Alenou Královou, advokátkou se sídlem v Plzni, Šafaříkovy sady 7, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 22. března 2017 č. j. 18 Co 558/2016-107 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

O d ů v o d n ě n í:

I. Předchozí průběh řízení

1. Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, protože jím měla být porušena jeho ústavně zaručená základní práva, konkrétně jeho právo na spravedlivý proces podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a jeho právo na ochranu majetku podle článku 11 odst. 1 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí a předloženého spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatel uzavřel dne 8. 7. 2004 smlouvu o dodávkách vody se společností VODÁRNA PLZEŇ a.s. (dále též „žalovaná“). Dne 4. 12. 2006 došlo k osazení vodoměru. Dne 6. 8. 2012 došlo potom k jeho výměně. Při této příležitosti byl proveden odečet vodoměru, a to za období od 5. 12. 2012 do 24. 2. 2013 a bylo zjištěno, že v uvedeném období bylo odebráno 618 m³ vody. Dne 25. 2. 2013 bylo stěžovateli vystaveno vyúčtování odběru vody, v němž mu byl fakturován nedoplatek ve výši 17 938 Kč. Na to reagoval stěžovatel svým přípisem ze dne 8. 4. 2013, v němž žalované sdělil, že se stanovenou výší nedoplatku nesouhlasí a spotřebu vody považuje za chybně změřenou. Přípisy žalované ze dne 2. 5. 2013 a 11. 7. 2013 byl stěžovatel vyrozuměn žalovanou, že jeho reklamace nebyla uznána a byl vyzván k úhradě nedoplatku. Úhrada nedoplatku byla žalovanou dále urgována výzvou ze dne 20. 2. 2014.

3. Dne 25. 4. 2014 provedl stěžovatel příkaz k úhradě na účet žalované. Úhradu v poznámce k platbě výslovně označil jako zálohu na měsíc březen a duben. Namísto částky 5 020 Kč však poukázal na účet žalované částku 50 020 Kč. Zažádal proto

nejprve ústně a následně též písemně o vrácení omylem zaslané částky. Žalovaná vyrozuměla dne 9. 5. 2014 stěžovatele, že na pohledávku stěžovatele na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 45 000 Kč započítala svou pohledávku ve výši 17 590 Kč, tedy pohledávku na uhrazení nedoplatku na vodném za období od 5. 12. 2012 do 24. 2. 2013 (sníženou o 348 Kč, tedy částku, kterou již žalovaná započítala na dřívější přeplatek žalovaného). Následně dne 13. 5. 2014 poukázala žalovaná na účet stěžovatele částku ve výši 27 410 Kč. Dne 20. 5. 2014 vyzval právní zástupce stěžovatele žalovanou k vydání neoprávněně zadržené částky ve výši 18 590 Kč. Neboť žalovaná požadovanou částku neuhradila, podal stěžovatel dne 25. 4. 2016 u Okresního soudu Plzeň-město (dále jen „okresní soud“) žalobu na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 18 590 Kč s příslušenstvím.

4. Okresní soud svým rozsudkem ze dne 22. 9. 2016 č. j. 39 C 104/2016-80 uložil žalované povinnost zaplatit stěžovateli částku 17 938 Kč se zákonným úrokem jdoucím od 30. 5. 2014 do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok I.), co do částky 652 Kč s příslušenstvím žalobu stěžovatele zamítl (výrok II.) a uložil žalované zaplatit stěžovateli na náhradě nákladů řízení částku 14 467,40 Kč (výrok III.). V odůvodnění rozsudku okresní soud konstatoval, že žalobce nepožádal o přezkoušení vodoměru před jeho odmontováním, a žalovaná proto neměla povinnost vodoměr přezkoušet. V souladu se zákonem byl také způsob vyúčtování spotřeby vody, neboť žalovaná nemá povinnost zkoumat, zda se spotřeba vody nápadným způsobem nezvýšila. Dále však odkázal na rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 7. 2011 sp. zn. 15 Co 248/2011, z něž plyne, že vyvstanou-li v řízení okolnosti zakládající důvod o spotřebě pochybovat, nemusí pouhý protokol o provedeném odečtu vodoměru k prokázání tvrzení o spotřebě vody stačit. V projednávané věci přitom okresní soud považoval za rozhodné, že spotřeba v minulých letech byla konstantní a po výměně vodoměru se opět vrátila k původním hodnotám. Nebylo přitom prokázáno, že by v domě v rozhodné době došlo k havárii, že by v něm byl vadný spotřebič nebo že by nastaly jiné okolnosti vysvětlující dočasný nárůst spotřeby vody v domě. Spotřeba se významně zvedla ve všech bytech v domě. Podružné vodoměry přitom naměřily výrazně nižší hodnoty, než úředně ověřený vodoměr a zároveň hodnoty naměřené podružným vodoměrem nijak nevybočovaly z hodnot naměřených v minulých letech.

5. Proti rozsudku okresního soudu podala odvolání žalovaná, která se domnívala, že okresní soud nesprávně aplikoval ustanovení § 16 odst. 1 a § 17 odst. 3 zákona č. 274/2011 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích) ve znění účinném od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2013 (dále jen „zákon o vodovodech a kanalizacích“) ve spojení se zásadou, že každý je povinen dbát o svá práva. Žalovaná poukazovala na skutečnost, že stěžovatel měl možnost nechat vodoměr přezkoušet, měl-li pochybnost o tom, zda je spotřeba naměřena správně, nicméně mohl a měl tak učinit pouze do doby výměny vodoměru. Pokud reklamaci uplatnil až po obdržení vyúčtování, reklamáce byla opožděná a byla tak založena nevyvratitelná právní domněnka správnosti hodnot naměřených vodoměrem.

6. Krajský soud v Plzni svým rozsudkem ze dne 22. 3. 2017 č. j. 18 Co 558/2016-71 změnil rozsudek okresního soudu ve výroku I. a III. tak, že žalobu v části, v níž se

stěžovatel domáhal zaplacení částky 17 938 Kč, zamítl a dále rozhodl, že je stěžovatel povinen nahradit žalované náklady řízení před soudem prvního stupně ve výši 20 909 Kč a náklady odvolacího řízení ve výši 6 130 Kč. V odůvodnění rozsudku uvedl, že ustanovení z ustanovení § 16 zákona o vodovodech a kanalizacích vyplývá vyvratitelná právní domněnka správnosti měření vodoměru. Ustanovení § 17 odst. 3 zákona o vodovodech a kanalizacích pak stanoví, že odběratel má právo požadovat přezkoušení vodoměru do jeho výměny. Je proto jeho zodpovědností spotřebu průběžně sledovat a kontrolovat. Pokud stěžovatel zpochybnil správnost měření půl roku po demontáži vodoměru, nedbal dostatečně ochrany svých práv, a nemůže se nyní dovolávat nesprávnosti výsledku měření spotřeby. Krajský soud proto dospěl k závěru, že zde existovala pohledávka žalované způsobilá k započtení, a tudíž ze strany žalované nedošlo k bezdůvodnému obohacení, pokud nevrátila stěžovateli omylem zaplacenou částku ve výši, v níž vůči němu měla pohledávku.

II. Obsah ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení

7. Stěžovatel spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces a na ochranu majetku v postupu krajského soudu, který učinil závěr, že právní domněnku o správnosti hodnot naměřených úředně ověřeným vodoměrem již po jeho demontáži nelze nijak vyvrátit.

8. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti uvedl, že považuje za nesprávný takový právní výklad předmětných ustanovení odvolacím soudem, který neumožňuje žádným způsobem vyvrátit předpokládanou správnost měření vodoměru, přestože sám odvolací soud označuje domněnku správnosti měření za vyvratitelnou. Takový výklad považuje za nesouladný s ústavním pořádkem. Dále také poukázal na skutečnost, že k převodu peněz došlo omylem a odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2010 sp. zn. 28 Cdo 2771/2009, z něž podle stěžovatele plyne, že dojde-li k převodu peněz omylem, vzniká povinnost bezdůvodně obohacení vydat vždy. Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu.

9. Krajský soud ve svém vyjádření konstatoval, že se nedomnívá, že by v řízení došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

10. Vedlejší účastnice (žalovaná) ve svém vyjádření uvedl, že napadené rozhodnutí považuje za správné. Domnívá se, že zákonodárce stanovil jasná pravidla kvalifikovaného způsobu měření spotřeby vody a jasné podmínky pro ověření správnosti měření. Připomněl také, že soukromé právo akcentuje povinnost účastníků soukromoprávních vztahů řádně se starat o své záležitosti a dbát o ochranu svých práv a oprávněných zájmů. Ústavní stížnost považuje za zjevně neopodstatněnou, neboť je pouhou polemikou se závěry odvolacího soudu, aniž by bylo dostatečně zřejmé, z jakých důvodů měla být porušena ústavně zaručená práva stěžovatele.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v

němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

12. Jak již Ústavní soud mnohokrát v minulosti zdůraznil, jeho základním úkolem podle čl. 83 Ústavy je ochrana ústavnosti. Ve své činnosti musí respektovat jeden ze základních principů právního státu, dle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny). Ústavní soud není vrcholem soustavy soudů (čl. 91 Ústavy), a proto mu ani nepřísluší přehodnocovat hodnocení dokazování provedené obecnými soudy, nejsou-li jimi porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

13. Podle Ústavního soudu je jednou z funkcí Ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, její „prostupování“ celým právním řádem včetně oblastí práva soukromého. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu, nýbrž i v povinnosti orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá již z čl. 4 Ústavy (srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1287/14 ze dne 31. 8. 2015; všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale v němž je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 523/07 ze dne 7. 5. 2009 (N 113/53 SbNU 409) a nález sp. zn. II. ÚS 1648/10 ze dne 16. 11. 2010 (N 226/59 SbNU 299)]. V procesu, kterým se interpretuje a aplikuje právo, tak musí být vždy přítomna spravedlnost [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.), bod 30].

14. V projednávané věci bylo předmětem řízení vydání bezdůvodného obohacení, které má spočívat v omylem zaslané částce ze strany stěžovatele na účet žalované. Spornou pak byla otázka oprávněnosti započtení dluhu vzniklého neuhrazením vyúčtovaného vodného a stočného, jehož správnost stěžovatel rozporoval, na tuto částku. Jádrem projednávané věci je tedy spor, na jehož počátku stála smlouva o dodávkách vody uzavřená mezi stěžovatelem a žalovanou, tedy smlouva spotřebitelská, a v němž bylo zásadní především vyřešení otázky práv (a jejich mezí) spotřebitele při odběru vody.

15. Ústavní soud se v minulosti opakovaně zabýval ochranou slabší smluvní strany a v jeho judikatuře již byla shledána principem ústavněprávního významu, jímž se orgány veřejné moci mají v aplikační praxi povinnost řídit. Tento princip je obzvláště akcentován v oblasti právních vztahů specifického charakteru, jako jsou spotřebitelské smlouvy, vztahy vyplývající z pracovního, směnečného či nájemního práva, apod.

[srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 1. 11. 2011 (N 187/63 SbNU 171), usnesení sp. zn. III. ÚS 3436/12 ze dne 19. 3. 2013, dále např. nálezy sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013, sp. zn. III. ÚS 562/12 ze dne 24. 10. 2013 a sp. zn. II. ÚS 1774/14 ze dne 9. 12. 2014 (N 221/75 SbNU 485)]. Cílem je nahradit formální rovnost smluvních stran rovností materiální.

16. V minulosti se Ústavní soud problematikou práv spotřebitelů zabýval zejména v kontextu mezi autonomie vůle a smluvní volnosti a vzájemného vyvažování principu *pacta sunt servanda* a principu ochrany slabší smluvní strany. V této souvislosti zejména dovedl, že vznik závazkových vztahů musí vycházet zejména z respektu a ochrany autonomie vůle smluvních subjektů, neboť se jedná o zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu. Ústavní soud ve své předchozí judikatuře autonomii vůle dovedl též z čl. 2 odst. 3 Listiny, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 167/04 ze dne 12. 5. 2004 (N 70/33 SbNU 197)]. Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, který je způsobilý autonomii vůle proporcionálně omezit [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 457/10 ze dne 18. 7. 2013 (N 124/70 SbNU 133)]. Takovým ústavním principem korigujícím v soukromém právu uplatnění zásady autonomie vůle je bezpochyby princip rovnosti, a to v jeho materiálním či faktickém pojetí (čl. 1 Listiny). Základní ústavní princip rovnosti lze pojímat ve dvou rovinách - jako rovnost formální nebo rovnost faktickou. Není pochyb o tom, že úlohou zákonodárce je zajistit při tvorbě právního řádu všem adresátům právních norem formální rovnost, avšak s ohledem na skutečnost, že v reálném světě přírody i společnosti existuje z řady důvodů faktická nerovnost, musí zákonodárce v odůvodněných případech zvažovat i případy normativního zakotvení nerovnosti, která například odstraní faktickou nerovnost nebo jiný handicap. I tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění "slabšího", aby pro konkrétní životní situaci dal přednost rovnosti faktické před formální, ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudcovská diskrece) [viz nález sp. zn. Pl. ÚS 42/03 ze dne 28. 3. 2006 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.) nebo nález sp. zn. I. ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017].

17. Právní doktrína k otázce rovnosti v soukromoprávních vztazích uvádí (Hurdík, Jan a Lavický, Petr. Systém zásad soukromého práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 115-120), že soukromé právo garantuje každému co nejširší míru možnosti svobodného jednání, avšak právě proto, že ji garantuje každému, musí ji zároveň u některých omezit, aby byla zaručena všem. Ze střetu autonomie vůle a z ideje rovnosti potom vyplývá ochrana slabší smluvní strany, a to s cílem dosažení vyvážené pozice, tj. spravedlnosti, ekvity či rovnováhy zúčastněných zájmů. Ve vztazích, v nichž vystupují strany, jejichž výchozí pozice jsou značně nerovnovážné (například ve vztahu podnikatele se spotřebitelem), se nelze spokojit s tím, že oběma stranám budou poskytnuty stejné právní prostředky, tedy jakási formální rovnost, neboť ve skutečnosti nerovnost výchozích prostředků způsobuje i nerovnost ve výsledku samotném. Řešení této situace spočívá v nerovnovážné úpravě subjektivních práv a povinností účastníků soukromoprávního vztahu tím, že slabší smluvní straně (typicky spotřebiteli) je

příznáno více práv a silnější smluvní straně (dodavateli) je uloženo více povinností. Účelem dané právní úpravy je tedy snaha o dosažení skutečné rovnováhy tím, že budou právně vyrovnány výchozí ekonomické, informační, odborné a jiné rozdíly, jež mezi stranami panují. Jinak řečeno, aby bylo dosaženo rovnosti jako cíle, je nutno nerovnost výchozích pozic korigovat stejně nerovnou úpravou práv a povinností. V této souvislosti hovoří doktrína i judikatura o zajištění rovnosti prostředků [viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201)].

18. Ochranu slabší strany – spotřebitele - zákonodárce vtělil do právního řádu. Východiskem ochrany plynoucí ze spotřebitelského práva je fakticky nerovné postavení spotřebitele vůči podnikateli, jenž může profitovat z větší profesionální zkušenosti, lepší znalosti práva či snazší dostupnosti právních služeb [srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 342/09 ze dne 15. 6. 2009 (N 144/53 SbNU 765)]. Silnější postavení podnikatele spočívá též v odborném zázemí, jímž zpravidla disponuje a které odpovídá jeho právní povinnosti evidovat, vykazovat a zdaňovat jednotlivé příjmy od svých zákazníků. Od dodavatele je třeba také očekávat (resp. vyžadovat), že se ve vztahu ke spotřebiteli bude chovat v obecné poloze poctivě. Nepostupuje-li tímto způsobem, zpronevěří se důvěře druhého účastníka smluvního vztahu v poctivost svého jednání, a takovému jednání nelze poskytnout právní ochranu (s tím nyní již výslovně počítá v ustanovení § 6 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Nerovnost vzájemného postavení spotřebitele a podnikatele je pak ještě výraznější tehdy, nabízí-li podnikatel služby, bez nichž se spotřebitele neobejde a zároveň je na daném území jediným poskytovatelem takové služby, tak jako je tomu typicky právě při dodávce vody, elektřiny a plynu. Tehdy totiž k výše uvedenému přistupuje ještě skutečnost, že spotřebitel nemá v podstatě jinou možnost, než do smluvního vztahu s podnikatelem vstoupit, což ještě posiluje pozici dodavatele. V těchto vztazích je proto třeba o to důrazněji dbát na prosazování ochrany spotřebitele.

19. Pro projednávanou věc rozhodná právní úprava zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku v ustanovení § 55 odst. 3 stanovila, že v pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější. Judikatura vrcholných soudů i právní nauka v této souvislosti dovodily, že ustanovení je třeba vnímat tak, že z více možných je třeba vždy zvolit takový výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2008, sp. zn. 28 Cdo 864/2008, dostupný na www.nsouid.cz, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 8. 2010, č. j. 1 As 46/2010-79, dostupný na www.nssouid.cz, VEČEŘA, J. Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii. Praha: Leges, 2012, s. 98-99). Na tento přístup navazuje také zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který stanoví, že lze-li obsah smlouvy vyložit různým způsobem, použije se výklad pro spotřebitele nejpříznivější.

20. V souladu s výše popsaným principem ochrany slabší strany je však třeba postupovat také při výkladu kogentních norem, které na spotřebitelský vztah dopadají. Pokud tedy obecné soudy v řízení (ať už je jeho předmět definován jakkoliv) aplikují a interpretují zákonná ustanovení, která upravují vznik, obsah či zánik smluvního závazku vzniklého uzavřením spotřebitelské smlouvy (mezi které patří také smlouva o dodávce vody) a připouští-li tato ustanovení vícero možných výkladů, musí soudy respektovat požadavek, aby byla vykládána způsobem pro spotřebitele nejpříznivějším. Jak totiž

vedl Ústavní soud již ve svém nálezu ze dne 22. 11. 2016 sp. zn. IV. ÚS 2989/16, jakkoliv se výše citovaná ustanovení dřívějšího i nového občanského zákoníku vztahují primárně na výklad spotřebitelských smluv, není žádný důvod postupovat jinak ani při pochybnostech o výkladu zákona.

21. Nadto je vhodné dodat, že ochrana spotřebitele spadá také mezi jednu ze sdílených politik Evropské unie (srov. čl. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie), proto je nutno na věc nahlížet také pohledem unijního práva a jako referenční rámec považovat také Listiny základních práv EU, která ve svém čl. 38 stanovuje vysokou úroveň ochrany spotřebitele. I pro moc soudní z toho plyne povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo "eurokonformním" způsobem (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015, N 130/78 SbNU 57, body 46, 47).

B. Aplikace ústavních principů v projednávané věci

22. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížnost spolu s připojeným spisem okresního soudu z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud připomíná, že obecný soud je povinen vykládat podústavní právo způsobem, který je v souladu s Ústavou (ústavně konformní výklad) a umožňuje účinnou ochranu základních práv účastníků řízení. Nelze tedy připustit, aby rozhodnutí založené na zákonem povolené úvaze soudu, vybočilo z mezí stanovených ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10 Ústavy [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 528/99 ze dne 28. 8. 2001 (N 126/23 SbNU 217)]. V poměrech projednávané věci to tedy zejména znamená dbát ochrany práv slabší strany, respektovat požadavek materiální rovnosti a při výkladu sporných či nejasných smluvních i zákonných ustanovení vážit veškeré výkladové možnosti a přiklonit se k takovému řešení, které je pro spotřebitele nejpříznivější.

24. V projednávané věci bylo pro rozhodnutí ve věci rozhodné vymezení práv odběratele vody (spotřebitele) a jejich mezí, konkrétně pak zodpovězení otázky, kdy a jakým způsobem může odběratel vody zpochybnit správnost měření vodoměru. Smlouva o dodávkách vody je soukromoprávní spotřebitelskou smlouvou, na niž dopadá obecná úprava obsažená v soukromoprávních předpisech (občanský a obchodní zákoník), avšak vznik a obsah samotného závazku k dodávce vody je upraven zákonem o vodovodech a kanalizacích a zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), z nichž vyplývá řada modifikací tohoto závazku, které omezují smluvní volnost účastníků smluvního vztahu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2003 sp. zn. 33 Cdo 2732). Pro zodpovězení otázky, zda lze zpochybnit správnost naměřené spotřeby vody poté, co byl vodoměr vyměněn, která byla pro rozhodnutí v této věci zásadní, je třeba vyložit ustanovení § 17 odst. 3 ve spojení s ustanovením § 16 odst. 1 zákona o vodovodech a kanalizacích.

25. Ustanovení § 17 odst. 3 věty druhé zákona o vodovodech a kanalizacích stanoví, že má-li odběratel pochybnosti o správnosti měření nebo zjistí-li závadu na vodoměru, má právo požádat o jeho přezkoušení. Toto právo lze uplatnit nejpozději při výměně vodoměru. Ustanovení § 16 odst. 1 věty třetí zákona o vodovodech a kanalizacích stanoví, že vodoměrem registrované množství dodané vody nebo jiným

způsobem určené množství dodané vody je podkladem pro vyúčtování dodávky (fakturaci) vody. Lze tedy výkladem dovodit, že zákon skutečně stanoví vyvratitelnou domněnku správnosti naměřené spotřeby vody úředně ověřeným vodoměrem a výsledek provedeného měření je podkladem pro vyúčtování dodávky vody. Zákon zároveň výslovně poskytuje odběrateli právo zpochybnit správné fungování vodoměru a umožňuje mu nechat jej přezkoušet. O takové přezkoušení lze žádat nejpozději do doby, než je vodoměr vyměněn. Potud lze s právními závěry krajského soudu souhlasit.

26. Z dikce citovaných ustanovení však nelze dovozovat, tak jak to činí krajský soud, že odběratel nemůže po provedení výměny tvrdit a prokazovat nesprávnost naměřené spotřeby vůbec, tedy že by nemohl po vyměnění vodoměru vyvrátit domněnku správnosti naměřené spotřeby jinými způsoby než přezkoušením vodoměru. Ustanovení § 17 odst. 3 totiž reflektuje faktickou nemožnost vodoměr po jeho výměně přezkoušet, a nikoliv záměr zákonodárce znemožnit odběrateli po tomto časovém okamžiku naměřenou spotřebu vyvrátit jakýmkoliv způsoby a důkazními prostředky.

27. Odvolacím soudem přijatý výklad předmětných ustanovení by byl nepřiměřeně tvrdý s přihlédnutím k okolnostem projednávaného případu i k právní úpravě postupu a povinností provozovatele při výměně vodoměru (účinné v rozhodné době). Pokud jde o konkrétní okolnosti tohoto případu, v řízení bylo prokázáno, že odběratel o provedení výměny dopředu nevěděl, výměně nebyl přítomen a o tom, že byl vodoměr vyměněn, se dozvěděl až z vyúčtování odběru vody, na něž reagoval svou reklamací. Rozhodná právní úprava totiž nestanovila žádnou povinnost provozovatele vodoměru o jeho výměně odběratele předem vyzoomět a podle zaběhnuté praxe, jak vyplynulo z dokazování, tak sice činil, nicméně obvykle v průměru pouze dva až pět dní před plánovanou výměnou, a to vhozením lístku do schránky nebo jeho přichycením na vstupní dveře objektu, tedy způsobem, který nemohl zaručit, že se o něm odběratel vůbec (natož pak včas) dozví. Ústavní soud také nepřehlédl, že krajský soud přejal bez dalšího právní názor vyjádřený v komentářové literatuře, aniž by jej jakkoliv blíže odůvodnil. Podstatnou část odůvodnění tak tvoří doslova převzatý text komentáře, ač na něj rozsudek výslovně neodkazuje (srov. RUBEŠ, Pavel. *Zákon o vodovodech a kanalizacích (č. 274/2001 Sb.). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014). Na okraj Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že autorem komentáře je právník, který v letech 2006-2013 pracoval pro vodárenskou společnost (jak je v samotném komentáři uvedeno) a lze mít proto pochybnost o tom, že jeho pohled na věc je zcela nezájatý, což zvyšuje potřebu kritického přístupu ze strany soudů k takovému zdroji.

28. Za této situace by výklad přijatý odvolacím soudem kladl nepřiměřené nároky na spotřebitele (odběratele), který by za účelem efektivní ochrany svých práv byl v podstatě nucen neustále sledovat a vyhodnocovat aktuální spotřebu vody a v případě jakýchkoliv okolností ihned požadovat jeho přezkoušení, aby tak předešel tomu, že bude vodoměr bez jeho vědomí vyměněn a tím bude zcela zbaven možnosti namítat nesprávnost jeho měření. Takový výklad, který by neumožňoval zpochybnit správnost naměřené spotřeby poté, co bude vodoměr vyměněn, by vytvářel zjevně nepřiměřenou nerovnost v právech odběratele (spotřebitele) na straně jedné a v právech dodavatele (podnikatele) na straně druhé. Výklad, který ještě prohlubuje ze své podstaty (z podstaty spotřebitelského vztahu) nerovné postavení stran, nelze považovat za nejpříznivější pro spotřebitele, a tedy ani za ústavně konformní.

29. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud dospěl k závěru, že z pohledu ústavních vodítek interpretace a aplikace právních předpisů je třeba upřednostnit takový výklad ustanovení § 17 odst. 3 ve spojení s ustanovením § 16 odst. 1 zákona o vodovodech a kanalizacích, že zákon stanoví vyvratitelnou domněnku správnosti hodnot naměřených úředně ověřeným vodoměrem, kterou lze vyvrátit různými důkazními prostředky, a to i po výměně vodoměru; jeho přezkoušení však lze žádat pouze do doby jeho výměny.

30. Při interpretaci a aplikaci zákonných ustanovení, která upravují spotřebitelské vztahy, musí obecné soudy respektovat ústavní princip ochrany slabší strany, plynoucí z principu rovnosti vyjádřeného v čl. 1 Listiny základních práv a svobod a zahrnující i princip ochrany spotřebitele, a promítnout jej do svých úvah a posouzení. Připouští-li pak zákonná ustanovení vícero možných výkladových řešení, je ústavně konformní takový výklad, který je pro spotřebitele nejpříznivější. V projednávané věci však závěry, k nimž krajský soud v napadeném rozhodnutí dospěl, a to navíc bez bližšího odůvodnění, tyto principy neodráží a naopak ještě prohlubují nerovnost typickou pro spotřebitelské vztahy, kterou by soudy měly užitím uvedených principů odstraňovat či zmírňovat. Pokud se tedy odvolací soud vůbec nezabýval důkazy předloženými stěžovatelem v řízení před soudem prvního stupně a spokojil se s konstatováním, že správnost naměřených hodnot již po výměně vodoměru nelze zpochybnit žádnými důkazními prostředky, dopustil se porušení stěžovatelova základního práva na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny, neboť mu v rozporu s ústavně konformním výkladem rozhodné právní úpravy znemožnil vyvrátit vyvratitelnou právní domněnku o správnosti měření vodoměru.

31. Ústavní soud proto podané ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí Krajského soudu v Plzni zrušil, a to v souladu s ustanovením § 82 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 23. listopadu 2017

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu